

2. Shynkaruk L. V. (2014). Strukturnyi i sotsialnyi aspekty otsinky proporsiiinosti i dysproporsiiinosti v ekonomitsi [Structural and social aspects of estimating proportionality and disproportionality in the economy]. *Ekonomichnyi visnyk Natsionalnoho hirnychoho universytetu* — Economic Bulletin of the National Mining University, 4(48), 71—78 [in Ukrainian].
3. Huzhva I. Yu. (2017). Aktualitety zovnishnotorhovelnoi polityky Ukrainy [Actualities of Ukraine's foreign trade policy]. Kyiv: Natsionalna akademiia upravlinnia [in Ukrainian].
4. Kindzerskyi Yu. V. (2013). Promyslovist Ukrainy: stratehiia i polityka strukturno-tekhnologichnoi modernizatsii [Industry of Ukraine: strategy and policy of structural and technological modernization]. Kyiv: DU «In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrainy [in Ukrainian].
5. Hausmann R., Hidalgo C. (2009). The Atlas of Economic Complexity. — Hollis New Hampshire: Puritan Press.
6. GDP per capita, PPP (current international \$) / World Bank Data. — Retrieved from: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD>.
7. GDP per capita, PPP (constant 2011 international \$) / World Bank Data. — Retrieved from: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.KD>.
8. The Economist Intelligence Unit. Country Profile: Ukraine. — Retrieved from: <http://country.eiu.com/article.aspx?articleid=1057121489&Country=Ukraine&topic=Economy&subtopic=Long-term+outlook&subsubtopic=Summary>.
9. World Population Prospects 2019 / UN DESA: Population Division. — Retrieved from: <https://population.un.org/wpp/Graphs/Probabilistic/POP/TOT>.
10. The Atlas of Economic Complexity: research and data visualization tool used to understand the economic dynamics and new growth opportunities for every country worldwide / Growth Lab and Harvard University. — Retrieved from: <http://atlas.cid.harvard.edu>.
11. Halasiuk V.V. (2006). Investytsiyni potentsial Ukrainy: pohliad u maibutnie [Ukraine's Investment Potential: Looking to the Future]. — Retrieved from: <https://day.kyiv.ua/en/article/ekonomika/investiciyniy-potential-ukrayini-poglyad-u-maibutnie>.

*Стаття надійшла 10.04.2019*

**УДК 330.366**

doi.10.33111/vz\_kneu.20.19.01.15.103.109

**Пиливський Юлій М.**

Аспірант кафедри економіки підприємства  
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»  
Вул. Університетська. 14, Ужгород, Україна  
e-mail: Pyliavskiy@uzhnu.edu.ua

## **ЛІБЕРТАРІАНСТВО ЯК ІДЕЙНА ПЛАТФОРМА ТА ЙОГО ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

**Pyliavskiy Iulii**

PhD student in Economic Sciences  
Uzhgorod National University  
University Street, 14, Uzhhorod, Ukraine  
e-mail: Pyliavskiy@uzhnu.edu.ua

## LIBERTY AS AN IDEA PLATFORM AND ITS ECONOMIC FEATURES

**Анотація.** У двадцятому столітті, в умовах розширення державного регулювання та управління економікою та економічними процесами, створення проектів соціальної держави в індустріально розвинених країнах ідеї лібертаріанства піддалися критиці. На перший погляд здається, що лібертаріанство, є лише стандартною основою сучасної думки — індивідуалізм, приватна власність, капіталізм, рівність згідно із законом. І справді після століть інтелектуальної, політичної, а іноді й насильницької боротьби, основні лібертаріанські принципи стали базовою структурою сучасної політичної думки і сучасного уряду, принаймні на Заході і все більше в інших частинах світу. Прихильники лібертаріанства розглядають особистість як основну одиницю соціального аналізу. Адже виключно фізичні особи обирають і несуть відповідальність за свої дії. Лібертаріанська думка підкреслює гідність кожної людини (особистості), що тягне за собою як права, так і відповідальність. Ідея існування гідності більшої кількості людей, а саме жінок, людей різних релігій і віросповідань, а також різних рас — одна з великих лібертаріанських перемог західного світу. Серед вчених, які займалися вивченням проблеми розвитку та становлення лібертаріанства, присвячено праці таких відомих зарубіжних авторів, як: Дж. Актон, Д. Боуз, Б. Дубсон, Т. Пейн, А. Смит, Ф. Хайек, І. Кіршнер, М. Розбар, В. Ойкен, М. Фрідман, серед вітчизняних вчених, чії праці присвячені зазначеній тематиці, можна виокремити О.С. Молнара, І.Ю. Штулер, О. Л. Яременка та інших. У статті проаналізовано економічні особливості лібертаріанства та встановлено його ідейну платформу. Метою роботи є дослідження існуючих концепцій розвитку економічних систем з перспективою визначення напрямів поширення прогресивних ідей. Визначено основні положення (принципи) лібертаріанської теорії. Визначено, що ідеї сучасного лібералізму суттєво відрізняються від перелічених нами ідей ранніх теоретиків.

**Ключові слова:** економічна теорія, лібертаріанство, національна економіка, безпека, потенціал, державне регулювання, оцінювання, ефективність.

**Abstract.** In the twentieth century, with the expansion of state regulation and management of the economy and economic processes, the creation of welfare state projects in industrialized countries, the idea of libertarianism was criticized. At first glance, libertarianism seems to be only the standard basis of modern thought — individualism, private property, capitalism, equality under the law. Indeed, after centuries of intellectual, political, and sometimes violent struggle, basic libertarian principles have become the basic structure of modern political thought and modern government, at least in the West and increasingly in other parts of the world. Proponents of libertarianism regard the individual as the basic unit of social analysis. Only individuals choose and are responsible for their actions. Libertarian thought emphasizes the dignity of each person (person), which entails both rights and responsibilities. The idea of the dignity of more people, namely women, people of different religions and religions, as well as of different races, is one of the great libertarian victories of the Western world. Among the scientists who have been studying the problem of development and formation of libertarianism, are devoted to the works of such famous foreign authors as: J. Acton, D. Bose, B. Dubson, T. Payne, A. Smith, F. Hayek, I. Kirchner, M. Rosbor, V. Aiken, M. Friedman, among the domestic scientists whose works are devoted to the subject, can be distinguished O. S. Molnar, I. Y. Shtuler, O. L. Yaremenko and others. The article analyzes the economic features of libertarianism and establishes its ideological platform. The purpose of this work is to study the existing concepts of development of economic systems with the prospect of determining the directions of dissemination of progressive ideas. The basic principles of libertarian theory are defined. It is determined that the ideas of modern liberalism are significantly different from the ideas of earlier theorists listed by us.

**Key words:** economic theory, libertarianism, national economy, security, potential, government regulation, evaluation, efficiency.

JEL codes: A20, B20, H10.

**Постановка проблеми.** Питання про економічну природу і конкретні форми прояву економічної свободи посідає важливе місце в характеристиці відносин економічних систем, перш за все ринкового типу. Це обумовлено її зв'язком з сутнісними характеристиками економічної системи: власністю, економічним механізмом, системою економічних інтересів, ефективністю виробництва тощо.

У суспільній думці концепція економічної свободи формувалась поступово. З розвитком інституту держави розширювалися її функції та росли потреби. Змінювались й уявлення про те, як треба вести господарство, а також про місце та роль держави в суспільстві та в економіці. Розуміння цього логічно знаходилося у взаємозв'язку з осмисленням поняття економічної свободи. Меркантилізм став першим економіко-теоретичним обґрунтуванням формування і розвитку національної держави та її функцій.

Найважливіші умови економічного процвітання («багатства народів»): сформульовані теоретиком класичного лібералізму А. Смітом (2007): хороші закони, необтяжливі податки та основні елементи економічної свободи (приватна власність, свобода вибору, вільна конкуренція, обмежене втручання держави в господарські процеси) [1].

Економічна свобода виступає не тільки як різновид особистої свободи. Це й економічна доктрина. Деякі вчені вважають, що економічна свобода служить синонімом поняття *laissez-faire* (невтручання держави в економіку), а найбільш яскраво проявляється у вимозі свободи торгівлі. Принцип *laissez-faire* висловлює ідею повної економічної свободи, коли держава усувається від вторгнення у виробничу, торговельну, фінансову діяльність своїх громадян. Основним аргументом прихильників цього принципу є твердження про те, що економіка — це така саморегулююча система, яка сама знаходить ефективну рівновагу, втручання ж держави спотворює отримані економічними агентами сигнали і ефективна рівновага виявляється недосяжною. Державі відводять роль «нічного сторожа», тобто інституту встановлення правил взаємодії економічних агентів на ринку і спостереження за їх виконанням, але ніяк не самостійного суб'єкта ринку.

**Аналіз досліджень і публікацій.** Теоретичні засади формування, розвитку та становлення лібертаріанства, присвячено праці відомих вітчизняних і зарубіжних авторів.

Дж. М. Кейнс доповнив Концепцію економічної свободи вченням про активну роль державного регулювання економіки, що полягає в проведенні такої фінансової і грошово-кредитної політики, яка дозволить пом'якшити спади та різкі підйоми виробництва, що періодично виникають.

Прихильники неолібералізму Л. Мізес, Ф. Хайєк, І. Кіршнер, М. Розбар, В. Ойкен, М. Фрідман (2006), як і «ліберали-класики», відстоюють принцип саморегулювання, вільного від зайвої регламентації. Вони вважають ринок найбільш ефективною системою господарювання, де пріоритетне значення має економічна свобода, а держава має забезпечувати умови для розширення і реалізації економічних свобод [9].

Ф. Хайєк (2012) послідовно відстоював принцип максимальної свободи власників, втручання держави він вважав «адміністративним деспотизмом» [9].

Л. Ерхард, засновник ідей соціально орієнтованої ринкової економіки, не був «чистим» лібералом, проте широко використовував державні важелі для переходу на принцип лібералізму.

Серед вітчизняних науковців, роботи яких присвячені заданій тематиці, варто виділити Яременка О. Л., Молнара О. С., Штулер І. Ю. [11] та інших.

**Методика дослідження.** У ході дослідження було використано загальнонаукові методи: аналізу та синтезу, індукції та дедукції, абстрагування (для формулювання категоріально-понятійного апарату дослідження), діалектичного методу (для характеристики ринкових процесів в економічній системі держави), ретроспективного аналізу (для вивчення економічних процесів). Інформаційно-теоретичну основу дослідження склали монографії, ґрунтовні наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів з питань економічної теорії.

**Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми.** Наукові здобутки попередніх досліджень здебільшого присвячені загальнотеоретичним питанням соціальної сфери. З огляду на недостатнє вивчення цілісного підходу до розуміння та трактування ідей лібертаріанства та синтезування праць відомих вітчизняних та зарубіжних авторів, необхідним стає пошук рішень, що розкривають ідейну платформу лібертаріанства та його особливості.

**Метою статті** є дослідження існуючих концепцій розвитку економічних систем з перспективою визначення напрямів поширення прогресивних ідей.

Виклад основного матеріалу. Для кращого з'ясування специфіки економічних ідей лібертаріанців, розглянемо спочатку основні положення (принципи) лібертаріанської теорії, скориставшись роботами провідних ідеологів цієї суспільної думки. Як ми показали, їх ідеї оформлялися протягом століть. У творах таких мислителів XVII—XVIII століть, як Джон Локк, Давид Юм, Адам Сміт, Томас Джефферсон, Томас Пейн, вони почали набувати форму сучасної лібертаріанської філософії.

Принцип 1 — приватна власність. Лібертаріанці вважають, що люди мають право на свободу від зазіхань на свою власність, а закони повинні лише забезпечувати таку свободу, а також виконання вільно укладених договорів. Так, Мюррей Ротбард у своєму лібертаріанському маніфесті «До нової свободи» пише: «Головне завдання лібертаріанства полягає в тому, щоб протистояти будь-яким порушенням прав власності людини на самого себе і на законно придбане матеріальне надбання. Коли мова йде про злочинців, в позиції лібертаріанців немає нічого унікального, тому що майже всі люди і філософські концепції борються зі злочинами проти особистості і власності» [2, с. 57].

Принцип 2 — добровільність. З точки зору лібертаріанства, всі відносини між людьми повинні бути добровільні. «Лібертаріанець схвально дивиться на процес добровільного обміну і співпраці між вільно діючими людьми і почуває відразу до використання насильства для спотворення такого добровільного співробітництва та примусу діяти інакше, ніж вибрала б сама людина. При всій своїй зовнішній складності розвинена ринкова економіка — це ніщо інше, як велика мережа добровільних обмінів між двома особами [2, с. 37; 52]. Застосування держави може полягати в підтримці добровільних і взаємовигідних обмінів між громадянами. Частина правих лібертаріанців підтримує ідею «добровільного» (контрактного) рабства, що критикується представниками громадських рухів ліволібертарного (соціально-анархічного) спрямування [3].

Принцип 3 — справедливість. Джон Хосперс (1918—2011) в своїй роботі під назвою «Лібертарний маніфест» наводить три головних положення лібертарної

справедливості: Ніхто не є господарем іншої людини, і ніхто не є рабом, ніхто не може розпоряджатися долями інших людей, ніхто не може бути господарем плодів праці іншої людини [4]. Ця його думка співзвучна з ідеєю Г. Джорджа про те, що привласнювати можна лише те, що зроблено власною працею. Показовими в цьому плані є слова Дж. Хосперса: «Уряд завжди був головним ворогом права власності. Урядовці завжди прагнуть помножити свою владу і, оскільки множення багатства є найбільш ефективним засобом множення влади, вони прагнуть отримати частину або все зароблене нами» [4].

Справедливість, згідно лібертаріанцям, можлива лише в демократичній державі. Це така держава, де індивід повинен мати певну сферу, в яку ніхто не може втручатися: право розпоряджатися своєю власністю, особисте життя, бажання і т.п. Для підтримки громадської справедливості цілком достатньо держави — «нічного сторожа», всі функції якого не виходять за рамки захисту громадян від обману і насильства. Лібертаріанство разом з тим не означає вседозволеність. Лібертаріанство пропонує суспільство свободи в рамках закону, отже, повинні бути певні норми поведінки як для держави, так і для громадян. Лібертаризм підтримує всі громадянські свободи і протистоїть спробам уряду нав'язувати спосіб життя для громадян. Лібертаріанці виступають за скасування загального військового обов'язку, проти військового втручання в справи інших країн і визнають лише захист від агресії, проти обмежень на імміграцію, за скасування закону про обов'язкову шкільну освіту, за заборону будь-якого контролю роботи засобів масової інформації з боку держави, цензуру, за повну легалізацію всіх або більшості наркотиків, проти заборони на володіння зброєю. Отже, свобода понад демократії, а справедливість лібералізму набуває головним чином характер захисту індивідуальних прав і свобод.

Принцип 4 — вільний ринок. Лібертаріанці впевнені, що вільний ринок і є втілення справедливості. Лібертаріанці вважають, що вільний ринок є найкращим із можливих перерозподільних механізмів, який забезпечує найефективніше задоволення потреб і переваг людей. Такий ринок для більшості лібертаріанців представляється ідеальною моделлю взаємодії, що забезпечує справедливість в економічній та інших сферах [5, с. 18]. Однак сучасний ринок абсолютно відрізняється від того, який спостерігав А. Сміт, і навіть Дж. Кейнс. Сьогодні, коли світові зони впливу поділені між невеликою купою транснаціональних корпорацій, з великою натяжкою можна назвати його вільним.

Принцип 5 — радикальне обмеження державних функцій у всіх сферах суспільного та економічного життя. Лібертаріанці згодні мати державу, наділену тільки самими мінімальними повноваженнями. На підставі цієї тези виник мінархізм, який бере початок із вчення А. Сміта. Ідеологи лібертаризму розуміють, що повна відсутність держави неможлива через неминучість появи стихійних і агресивно-паразитичних громадських утворень на кшталт організованої злочинності, які повністю знищують свободу. Проте загалом відношення до держави, зокрема уряду, негативне. Це «свобода від» влади, насильства з її боку. Дж. Хосперс каже, що «уряд має монополію на застосування фізичної сили на певній території, він має для цього засіб (але не право)». З цієї обставини Хосперс робить висновок: «Уряд — це найбільш небезпечний інститут... В ході історії він порушував права людей куди більше, ніж окремі індивіди або групи

могли це зробити: він вбивав людей, прирікав на рабство і примусову працю, посилав до концентраційних таборів, постійно грабував і позбавляв плодів важкої праці» [4]. Д. Боуз нагадує про страшні наслідки безмежної влади: «XX століття було століттям державної влади, від Гітлера і Сталіна до тоталітарних держав за залізною завісою, від диктатур по всій Африці до «бюрократичних держав загального благоденства» Північної Америки та Західної Європи» [6, с. 5]. Він попереджує, що «в швидко мінливому світі, де кожен буде мати безпрецедентний доступ до інформації, централізована бюрократія та примусові правила не зможуть встигнути за реальною економікою» [6, с. 5]. Безперечно, багато в чому Д. Боуз правий. «В історії XX ст. була низка яскравих прикладів того, коли відмова від принципу недоторканності приватної власності і заміна вільної конкуренції державним регулюванням в ім'я соціальної захищеності і стабільності призводили до значних обмежень на особисту свободу громадян (сталінський СРСР, маоїстський Китай, КНДР, Куба, та інші країни «переможного соціалізму»). Втративши право приватної власності, громадяни дуже швидко втрачали й інші важливі права: право вільного вибору місця проживання (прописка), місця роботи (колгоспи) і були змушені працювати за призначену державою (як правило, невисоку) зарплату. Це супроводжувалося появою репресивних органів правопорядку (НКВС, міністерство державної безпеки НДР тощо). Значна частка населення була примушена до безкоштовної праці в умовах ув'язнення» [7].

Цікаво, як ставляться люди до обмеження дій держави. Публіцист Том Хартманн зазначає, що за даними дослідження, проведеного Pew Research, 11 % людей, які заявляють про те, що поділяють лібертаріанські погляди, розуміють сутність лібертаріанства, зокрема те, що вони виступають за збільшення особистої свободи і зниження контролю держави. 41 % таких людей вважає, що держава повинна регулювати бізнес, 38 % підтримує соціальну допомогу малозабезпеченим людям, 42 % вважають, що поліція повинна мати право зупиняти «підозрілих людей» [3]. «Загалом бажання обмеження влади пов'язано з тим, що в лібертаріанстві влада є нормативно-оціночним поняттям із сильним негативним значенням» [5, с. 22].

Принцип 6 — відношення до державних податків. Згідно логіки лібертаріанців, оподаткування аморально, є різновидом рабства, й по суті нічим не відрізняється від грабежу, тому його слід скасувати. «У певному сенсі вся система оподаткування є формою примусової праці, — пише М. Ротбард [2]. Візьміть, наприклад, прибутковий податок. Високі ставки прибуткового податку означають, що кожен з нас значну частину року — кілька місяців — працює на дядю Сема, а тільки потім починає працювати на себе. В решті решт, рабство почасти й полягає в тому, що людина змушена безкоштовно або за малу плату працювати на когось. А прибутковий податок означає, що ми працюємо і заробляємо тільки для того, щоб уряд відняв у нас значну годину заробленого для власних цілей. Що це, якщо не примусова безкоштовна праця?» [2, с. 99]. Шкоду податків М. Ротбард (2009) пояснює так: «високі податки» сковують виробництво, ініціативу і прагнення до розвитку, а також підприємливість» [2, с. 87]. Лібертаріанці виступають проти державних дотацій, наприклад, сільськогосподарським виробникам, також проти митних зборів та інших видів зовнішньоторговельних бар'єрів. Оподаткування слід замінити добровільними методами

фінансування послуг, які надаються державою населенню. Такі послуги можуть надаватися приватним бізнесом, благодійними та іншими організаціями. Ідея оподаткування як крадіжки — це точка зору, що зустрічається в ряді політичних філософій. Відповідно до неї уряд порушує права власності шляхом примусового збору податків. Волонтаристи, анархо-капіталісти, а також об'єктивісти, більшість мінархістів і лібертаріанців розглядають оподаткування як явне порушення принципу ненападу [3].

«Існування світових ринків капіталу означає, — пише Д. Боуз, — що інвестори не залишаться заручниками національних урядів та їх податкових систем із надто високими ставками оподаткування. Розвиток телекомунікацій приведе до того, що все більше і більше працівників одержать можливість сховатися від високих податків та інших намірів нав'язливого уряду. В ХХІ столітті процвітатимуть країни, які залучатимуть продуктивних людей» [6, с. 5].

Принцип 7 — свобода. У лібертаріанців свобода розглядається виключно в негативному сенсі, як «свобода від». Це стан, коли кожен має право робити все, що йому заманеться, якщо тільки це щось не вступає в протиріччя зі свободою інших. Свобода розуміється як справжнє підґрунтя суспільного зв'язку і кінцевий принцип суспільної справедливості. Така свобода відрізняється від позитивного розуміння свободи. Свобода — це гранична і самодостатня цінність, яка служить засобом інших цінностей і благ. З цієї причини від держави вимагається ні більше ні менше, як сприяти максимальній свободі. Лібертаріанство вимагає від політичних інститутів такої організації політичної влади, щоб свобода індивіда залишалася в недоторканності.

Принцип 8 — неприпустимість соціального забезпечення. Лібертаріанці вважають аморальним жити за рахунок інших. Одна з тез лібертаризму — «бідні повинні подбати про себе самі або сподіватися на благодійність». «Зараз очевидно, що суспільство, тотально контрольоване державою, — це справжня катастрофа, і все більше людей задається питанням, чому суспільство хоче ввести *трохи* соціалізму, якщо повний соціалізм веде до таких плачевних результатів», — пише Д. Боуз [6, с. 7]. Багато лібералів пояснюють зростання тоталітаризму тим, що в період занепаду люди шукають рішення в диктатурі, наївно вважаючи, що обов'язком держави має бути захист економічного добробуту громадян і балансування економіки. Як сказав Ісайя Берлін: «Свобода для вовків означає смерть для овець». Лібертаріанці виступають проти встановлення законом мінімального розміру оплати праці. У соціальній сфері лібертаризм принципово проти всіх форм державної підтримки, яких би то не було приватних інтересів і цілей, оскільки під так званими загальними цілями та інтересами ховаються, як правило, інтереси різних груп впливу. Лібертаризм стверджує, що держава повинна гарантувати рівність не в формі рівної оплати і надання субсидій, але в формі надання всім рівних можливостей за умови вільного обміну. Соціальний прогрес, на думку Д. Боуза, визначається розширенням кола індивідів, які отримують визнання: жінок, інтелектуалів, підприємливих і т.п.

Слід погодитися з Максимець С. В. (2015), яка стверджує: «При розгляді лібертаріанських тез, перш за все, звертає на себе увагу те, що практично всі вони — озвучені як Хосперсом, так і Хавортом та Боузом — представляються відомими, добре знайомими та достатньо поширеними в світі, щонайменше, з ХVІІІ ст. Практично всі названі ними ідеї (або їх прообрази) можна знайти в

роботах Дж. Локка, Дж. Ст. Мілля, А. Сміта та багатьох інших ліберально налаштованих мислителів. До сьогодення всі ці ідеї не тільки добре відомі, але навіть стали загальними. ... лібералізм стійко асоціюється саме з тими ідеями, які пропагують лібертаріанці — з індивідуалізмом, нерушимістю прав приватної власності, вільними ринками, мінімальною державою, верховенством права. В цьому сенсі можна припустити, що лібертаріанство — це якась нова форма лібералізму...» [5, с. 25].

Насправді ідеї сучасного лібералізму суттєво відрізняються від перелічених нами ідей ранніх теоретиків. Пропагуючи ряд принципів на словах, лібералізм насправді визнає багато виключень з них. У світі йдуть процеси, що впорядковують соціальне життя демократичних держав: уряд посилюється, свобода обмежується новими законами, йде перерозподіл ресурсів на користь знедолених, розширюється соціальна держава» [5, с. 26]. З цього приводу М. Фрідман (2006) пише: «З кінця XIX ст., й особливо після 1930-х років в США, термін «лібералізм» набув зовсім інший акцент, особливо в сфері економічної політики. Він став ототожнюватися із намаганням покладатися на для досягнення шуканих цілей не на добровільні приватні угоди, а на державу. Лозунгом лібералізму стала не свобода, а добробут і рівність» [8, с. 29].

**Висновки.** Отже, лібертаріанство — економіко-політична філософія, яка приймає індивідуальну свободу як основну цінність. Це можна розуміти як форму лібералізму, політичну філософію, пов'язану з англійськими філософами Джоном Локком і Джоном Стюартом Міллом, шотландським економістом Адамом Смітом і американським державним діячем Томасом Джефферсоном. Лібералізм прагне визначити та обґрунтувати легітимні повноваження уряду з точки зору певних природних чи даних Богом індивідуальних прав. До таких прав належать права на життя, свободу, приватну власність, свободу слова і асоціації, свободу віросповідання, уряд за згодою, рівність згідно із законом і моральну автономію (здатність дотримуватися власної концепції щастя, або «добро життя»). Метою влади, на думку лібералів, є захист цих та інших індивідуальних прав, і взагалі ліберали стверджують, що влада повинна бути обмежена тим, що необхідно для виконання цього завдання. Лібертаріанці — це класичні ліберали, які підкреслюють право особи на свободу, та стверджують, що масштаби та повноваження уряду повинні бути обмежені, щоб кожна людина мала свободу дій, що відповідає подібній свободі для всіх інших. Таким чином, вони вважають, що особи повинні бути вільними, поводитися і розпоряджатися своєю власністю так, як вважають за потрібне, за умови, що їхні дії не порушують рівної свободи інших [10].

### **Література**

1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит // Москва. — 2007. — с. 153.
2. Ротбард М. К новой свободе: Либертарианский манифест / Пер. с англ. — М.: Новое издательство, 2009. — 398 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [https://www.e-reading.club/bookreader.php/140838/Rotbard\\_K\\_novoi\\_svbode\\_Libertarianskii\\_manifest.pdf](https://www.e-reading.club/bookreader.php/140838/Rotbard_K_novoi_svbode_Libertarianskii_manifest.pdf)
3. Либертарианство [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Либертарианство>

4. Звинувачення в моральному суб'єктивізмі — це звинувачення на адресу всього лібералізму [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://um.co.ua/8/8-11/8-117993.html>
5. Максимец С. В. Концепція свободи в соціальній філософії лібертаріанства. Дис. канд.філос.наук. Спеціальність 09.00.11 — Соціальна філософія. Саранск, 2015.
6. Боуз Д. Либертарианство: История, принципы, политика. — Пер. с англ. под ред. А.В. Куряева. Челябинск: Социум, Cato Institute. 2004. 392 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://static.my-shop.ru/product/97/963065.pdf>
7. Гай–Нижник П. П. Лібералізм як філософська, політична та економічна теорія: нарис історії становлення та розвитку // Гілея. — 2014. — Вип.88 (№ 9). — С. 5—14.
8. Фридман Милтон. Капитализм и свобода. Пер. с англ. — М.: Новое издательство, 2006. — 240 с.
9. Хайек Ф. Капитализм и историки / Ф. Хайек// Челябинск. — 2012. — С. 117.
10. <https://www.britannica.com/topic/libertarianism-politics>
11. Shtuler I.Y. Institutional preconditions forming competitiveness model of the national economy // International Journal of Advance Researches. 2019. Special Issue # 2 (3): Problems of Raising up a New Generation in the Vision of Modern Scientists. p. 14—25.

### **References**

1. Smith A. (2007) Research on the nature and causes of the wealth of peoples / A. Smith // Moscow. — p. 153. [In Russian].
2. Rothbard M. (2009) a New Freedom: A Libertarian Manifesto / Trans. with English. — M.: New publishing house. — 398 p. [Electronic resource]. — Access Mode: [https://www.e-reading.club/bookreader.php/140838/Rotbard\\_K\\_novoi\\_svbode\\_Libertarianskii\\_manifest.pdf](https://www.e-reading.club/bookreader.php/140838/Rotbard_K_novoi_svbode_Libertarianskii_manifest.pdf) [In Russian].
3. Libertarianism [Electronic resource]. — Access mode: <https://en.wikipedia.org/wiki/Libertarianism>
4. An accusation of moral subjectivism is an accusation against all liberalism [Electronic resource]. — Access mode: <http://um.co.ua/8/8-11/8-117993.html> [In Ukrainian].
5. Maksimets S. (2015) The concept of freedom in the social philosophy of libertarianism. Dis. Ph.D. Specialty 09.00.11 — Social Philosophy. Saransk. [In Russian].
6. Bose D.(2004) Libertarianism: History, principles, politics. — Per. with English. ed. A.V. Kuryaeva. Chelyabinsk: Society, Cato Institute. 392 p. [Electronic resource]. — Access mode: <http://static.my-shop.ru/product/97/963065.pdf> [In Russian].
7. Guy-Nizhnik P. (2014) Liberalism as a philosophical, political and economic theory: an outline of the history of formation and development // Gilea. — - Issue 88 (No. 9). — P. 5—14. [In Ukrainian].
8. Friedman M. (2006) Capitalism and freedom. Trans. with English. — M.: New publishing house. — 240 p. [In Russian].
9. Hayek F. (2012) Capitalism and historians / F. Hayek // Chelyabinsk. — p. 117. [In Russian].
10. <https://www.britannica.com/topic/libertarianism-politics>
11. Shtuler I.(2019) Institutional preconditions forming a competitive model of the national economy // International Journal of Advance Researches. Special Issue # 2 (3): The Problems of Raising Up a New Generation in the Vision of Modern Scientists. pp. 14—25.

*Стаття надійшла 17.04.2019*